

PELJEŠKI MOST – GRANICA MORSKOG SUVERENITETA BOSNE I HERCEGOVINE

(Govor Predsjednika Udruženja geografa u Bosni i Hercegovini Prof.dr.sc. Muriza Spahića na Tribini Foruma bošnjačkih intelektualaca)

O pojmu granica sa posebnim osvrtom na morske

Granica je termin koji pripada političkoj geografiji i označava geografski teritorij koji je omeđen linijom. Linija razdvajanja teritorije država; to je zapravo ravan koja pada okomito na podlogu kopno ili vodenu površinu i nastavlja se dalje u zemlju. Prema tome, granicom su odvojeni geografski elementi geografskog prostora u koje spadaju obnovljivi i neobnovljivi resursi.

Granice na kopnu se povlače preko planinskih lanaca i najviših planinskih vrhova, koje ujedno mogu biti razvođa rijeka i nazivaju se orografskim. Granice na kopnu mogu biti povučene duž rijeka, najčešće sredinom ili maticom. Ovakve granice na kopnu nazivaju se riječne ili potamološke. Orografske i potamološke granice prate pružanje planinskih morfostrukture ili riječnih tokova i predstavljene su krivim (vijugavim) linijama. O ovim granicama, kako se razvijaju međudržavni dijalozi, očito ćemo još čuti kada se bude razgovaralo o istim sa ostala dva susjeda.

Granice na kopnu mogu biti potpuno prave linije, najčešće uporedničkog pravca i plod su međunarodnog dogovora i često se nazivaju administrativnim granicama. Jedna od takvih je ona između Koreja Sjeverne i Južne, koja je povučena po 38 paraleli.

Granice na moru su nešto drugačije, što je i razumljivo i međusobno se razlikuju u ovisnosti otvorenosti i zatvorenosti morske pučine odnosno razuđenosti obale i priobalja, izvan vanjskog pojasa teritorijalnog mora.

Oceanografske karakteristike priobalja Neum – Klek

Morsko priobalje Neum – Klek obuhvata morsku kontinentalu obalu i poluotočnu obalu Kleka. U geografskoj literaturi, posebno udžbeničkoj kada se govori o dužini naše morske granice onda se uglavnom misli na kontinentalnu i dio sjeveroistočne fasade poluotoka Klek, kojim je zatvoren neumski zaliv.

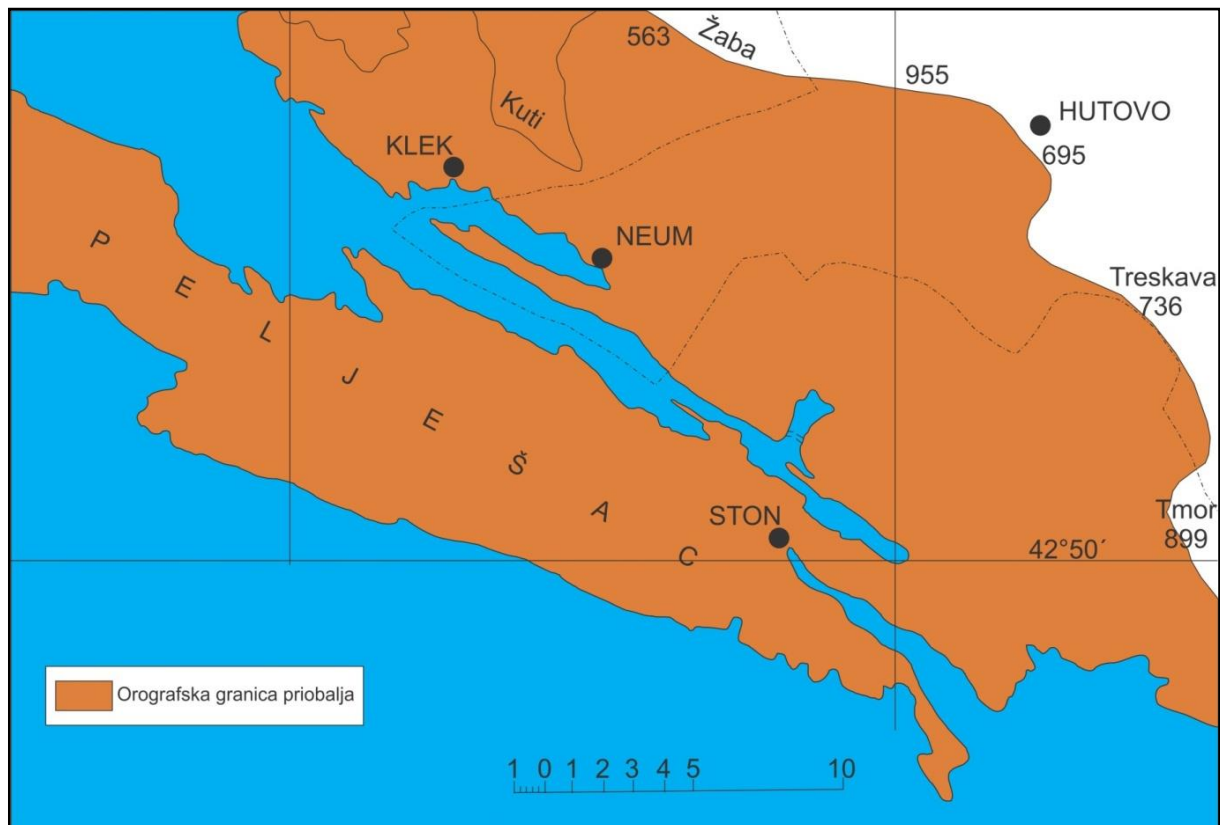
Morfološka granica zaliva Neum-Klek, u užem smislu, predstavljena je obalnom linijom koja se proteže od rta Međed na sjeverozapadu, prati kopnenu obalu prema Neumu, sve do uvale Jazine na jugoistoku. S druge strane prema poluotoku Pelješcu priobalni dio poluotoka Kleka proteže se od rta Rep Kleka na sjeverozapadu do Gornjeg Kleka (Stražice), na jugoistoku.

Neumski kanal od rta Međed do Repa Kleka širok je 880 m. Dužina kanala iznosi 7,7 km, najveća širina 1,3 km, a prosječna 1 km. Površina morske akvatorije iznosi 7,7 km². Prosječna dubina u zalivu iznosi 22,6 m.

Ukupna dužina obalne linije zaliva, mjerena od rta Međed preko uvale Jazine do rta Rep Kleka, iznosi 19,48 km. Treba istaći da Bosna i Hercegovina ima suverenitet i nad dijelom obale Kleka u kanalu Malog Tona i to: od rta Rep Kleka do Stražice na jugoistoku, gdje se nalazi međunarodna granica sa Republikom Hrvatskom. Dužina ove obalne linije iznosi

10,13 km. Prema tome ukupna dužina morske granice Bosne i Hercegovine u Neumu iznosi 29,61 km.

U Malostonskom kanalu uz obale Kleka nalaze se dva manja otoka (školja) Mali i Veliki, nad kojima suverenitet ima Bosna i Hercegovina. Razlika između otoka i školja najbolje se može uočiti na osnovu tumačenja kojim se školj označava kao „... manji otok na kojem stabla i veće grmlje ne mogu uspijevati, jer udar vjetrova i morski slap onemogućuju na njegovom malom arealu rast većih biljaka i uzgajanje ekstenzivnih kultura. (I. Rubić, 1957.)

Sl. 1. Zaliv Neum - Klek

Veliki školj, površine 7.624 m², nalazi se uz jugoistočnu obalu poluotoka Klek na udaljenosti 175 m od obale. Veliki školj predstavlja produžetak grebena Ćurilo, koji je potonuo ispod Malostonskog kanala i izbio ponovo na površinu akvatorije u vidu manjeg otoka. Veliki školj je najistureniji dio kopna u akvatorijalnom dijelu teritorije Bosne i Hercegovine, te kao takav predstavlja značajnu tačku za preciziranje granice na moru između naše zemlje i Republike Hrvatske.

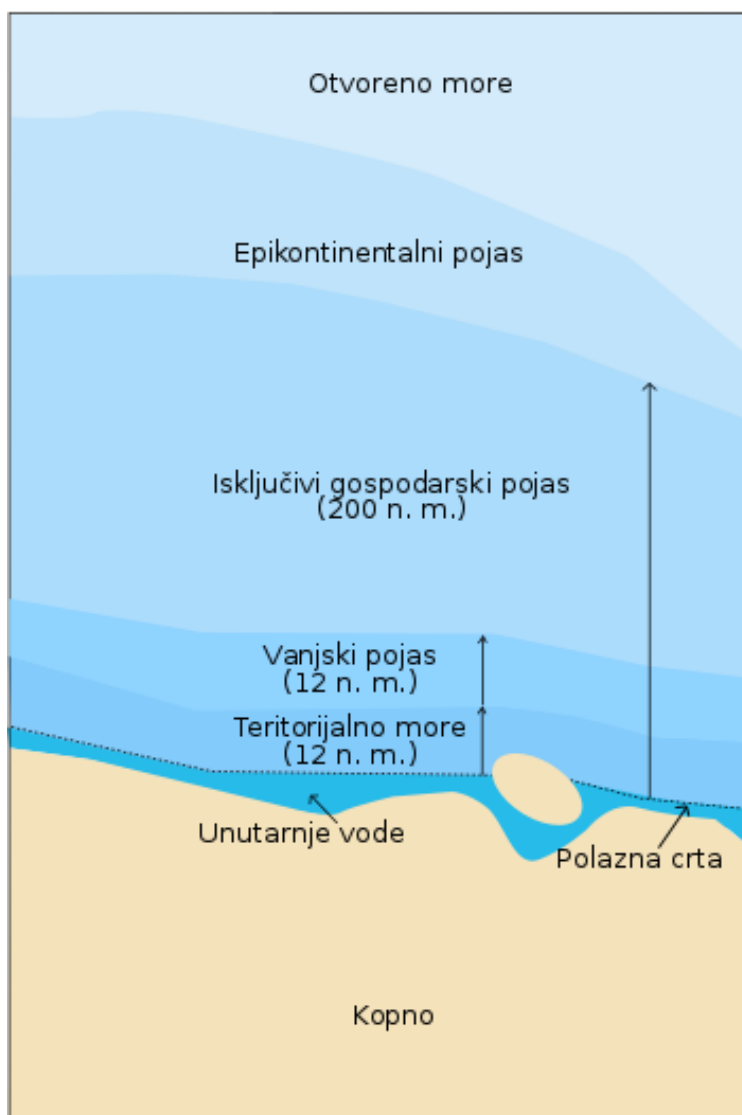
Na spisku državne imovine koji je izradio OHR, nalaze se i otoci u neumskom zaljevu Veliki Školj i Mali Školj. Prema katastarskoj dokumentaciji, otočić Mali Školj, koji se prostire na 820 m² i neposredno uz obalu udaljen oko 2,1 km od Velikog školja, vlasništvo je opštine Neum. OHR ga je svrstao u "kategoriju kamenjara". Otok Veliki Školj je svrstan u "kategoriju pašnjaka". Prema katastarskim knjigama, ovaj otok je vlasništvo Božice, Josipa i Tihomira Putice iz Neuma.

Parafirano ali i ne ratificirano međudržavno razgraničenje je riješeno sporazumno, po principu ekvidistancije, gdje je granica povučena po sredini Malostonskog kanala.

Povučene linije duž mora u Malostonskom kanalu i ona koja polazi od rt Mađed na kontinentalnoj obali razdvojanja Bosne i Hercegovine i R. Hrvatske nije trebalo zatvarti pravom linijom već otvoriti u obliku koridora prema otvorenom moru. U novije vrijeme hrvatska vlada pokušava osporiti bosanskohercegovački suverenitet nad otocima Veliki i Mali školj i Rep poluotoka Kleka.

Od unutrašnjeg do otvorenog mora

Morfometrijske odlike zaliva i poluotoka sa priložene karte lahko se mogu sračunati, koje su daleko manjih dimenzija od onih koje propisuje Konvencija Ujedinjenih nacija o pravu mora prema kojoj se prinadležeće more kopnu dijeli na: unutrašnje vode, teritorijalno more, vanjski pojas, isključivi ekonomski pojas, epikontinentalni pojas i otvoreno more.

Sl. 2. Dijelovi priobalnog (državnog) i otvorenog (međunarodnog) mora

Unutrašnje more (vode)

neposredno oplakuju obale, pri čemu se njihov nulti nivo određuje niskom plimom. One obuhvataju još zalive, luke, otoke i poluotoke.

Teritorijalno more (vode)

je morski pojas širok 12 morskih ili nautičkih milja računajući od obalne linije u smjeru pučine (1 morska milja je dio luka merdijanskog kruga čiji je centralni ugao 1° i iznosi 1852 m). Prema tome vanjska granica teritorijalnog mora čini liniju čije su sve tačke udaljene 12 morskih milja od obalne crte. U teritorijalno more ubraja se i vanjski pojas sa još 12 morskih milja, što ukupno čini 24 morske milje.

Unutrašnje more, teritorijalno more i vanjski pojas do epikontinentalnog pojasa čini **isključivi ekonomski morski prostor** koji pripada određenoj obalskoj državi ima širinu 200 morskih milja. Izvan ovoga prostora nadovezuje se **epikontinentalni pojas** u kome je dozvoljeno obalskoj državi da vrši razne eksploataciju

mineralnih i drugih resursa. Na epikontinentalni pojas nadovezuje se **otvoreno more** (vdi sl. 2)

Svi strani brodovi i druga plovila imaju pravo prolaska tritorijalnim morem i definiše se kao *neškodljiv prolaz*. U određenim situacijama država u čijem je vlasništvu teritorijalno more može poduzimati mjere potrebne radi sprječavanja prolaska. Tada neškodljiv prolaz se preobražava u kontrolisani, koji je ograničeno slobodan i podliježe mjerama rigorozne kontrole brodova.

Otvoreno more je pučinski dio morske površine i nije pod suverenitetom niti jedne države. Ono je otvoreno za sve države, obalne i neobalne. Sloboda otvorenog mora ostvaruje se pod uvjetima koje određuju Konvencija i druga pravila međunarodnog prava. Za obalne i za neobalne države ona sadrži, između ostalog:

- slobodu plovidbe,
- slobodu prelijetanja,
- slobodu polaganja podmorskih kabala i cjevovoda,
- slobodu izgradnje umjetnih otoka i drugih uređaja koje dopušta međunarodno pravo,
- slobodu naučnog istraživanja.

Međunarodne konvencije o pravima izlaska na otvoreno more

Kada se usporedi shema podjeli morskih pojaseva od obale prema pučini (prilog 2.) sa razmjernim planom zaliva Neum – Klek (sl. 1.) onda širine iskazane morskim miljama višestruko prevazilaze širine zaliva pa je traženje izlaze Bosne i Hercegovine na otvoreno more moguće primjenom Konvencije Ujedinjenih nacija o pravu mora, skraćeno UNCLOS.

Konvencija je usvojena Završnim aktom III Međunarode konferencije o pravu mora u Montego Bai na Jamajci 10. januara 1982, a stupila je na snagu 16. decembra 1994. god. R. Hrvatska je položila odgovarajuću notifikaciju o sukcesiji kod glavnog sekretara Ujedinjenih nacija 05. 04. 1995. god.

Član 7, stav 6. Pomenute Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora definiše ***da država ne smije primjenjivati sistem ravnih (pravih) polaznih linija (crta) tako da zatvori drugu državu od otvorenog mora.***

Član 10 iste konvencije naređuje ***da se unutrašnje vode u zalivu mogu formirati i nesmeteno s njima upravljati, samo kada je prisutna jedna država u tom zalivu.*** Prema naprijed citiranim izvodima stavova konvencija Bosna i Hercegovina nije definisala sa R. Hrvatskom izlaz na otvoreno more što joj Konvencija Ujedinjenih nacija o pravu na more garantuje.

Prema istoj konvenciji definisana su brojna pitanja morskog razgraničenja. Za ilustraciju navedimo nekoliko svjetskih primjera. Na dnu zaliva Aqaba koji je dug 160 km, a širok oko 24 km, grad Eilat (Izrael) dobio je izlaz na otvoreno more nakon što je zaliv proglašen međunarodnim vodama. Da bi se zadovoljile obje strane, rijeka Hudson između Kanade i SAD-a ima dvojni suverenitet. Kada bi se, naprimjer, primijenila logika hrvatskih zvaničnika i nedorečenost bosanskohercegovačke politike onda bi Ruska Federacija na Baltičkom moru ostala bez pristupa otvorenim vodama. Primjena Konvencije Ujedinjenih nacija o pravu na mora primjenjena je u skorašnjoj arbitraži oko Piranskog zaliva čije su zainteresirane strane bile Republika Slovenija i R. Hrvatska.

Pelješki most limitira pomorski suverenitet Bosne i Hercegovine

Planirana izgradnja Pelješkog mosta je limitirana granica izlaza Bosne i Hercegovine na otvoreno more, jer predstavlja pravu liniju (crtu) kojom se, suprotno odredbama Konvencije o pravu mora, potpuno zatvara zaliv Num – Klek. Vodeći se odredbama Konvencije o pravu mora planirani Pelješki most tangira i dio prostora Bosne i Hercegovine, pa nije tačna konstatacija hrvatskih i naših zvaničnika da R. Hrvatska ima pravo graditi most na svojoj teritoriji. Ukoliko bi se on izgradio prije morskog razgraničenja između naše države i R. Hrvatske tada bi on predstavljao postojeći važeći faktor pri odlučivanju granice.

Prethodno morsko razgraničenje, koje je jedino opravdano, dat će odgovore na brojna pitanja mogućnosti planirane izgradnje. Ukoliko bi Pelješki most bio izgrađen prije morskog razgraničenja mogao bi limitirati pregovore sa R. Hrvatskom o izlasku Bosne i Hercegovine na otvoreno more, ugroziti njen suverenitet na moru, isključiti je iz asocijacije pomorskih zemalja, ugroziti suverenitet nad našim školjevima pa time i pravo na unutrašnje more u Malostonskom kanalu prema poluotoku Pelješac.

Sl. 3. Sporazumna morska granica Tuđman – Izetbegović, koja nikada nije ratificirana

Rješavanje problema morskog razgraničenja sa R. Hrvatskom mora se temeljiti na činjenicama oceanografske struke i nauke. Svaka druga rješenja su u najmanju ruku voluntaristička, posebno onih koji više vole susjedne države od svoje.

Voluntarizam potaknut floskulom dobrosusjetkih odnosa nas je nedavno koštao mora i primorja u Sutorini, kada su Predsjedništvo, Parlament i Vijeće ministara Bosne i Hercegovine poklonili 86 km² teritorija i 5,5 km unutrašnjeg morskog pojasa sa mogućnosti izlaska na otvoreno more, predato susjednoj R. Crnoj Gori, koja je itekakvog imala udjela u agresiji na Bosnu i Hercegovinu. Slične floskule o tome kako Pelješki most ne smije remetiti dobrosusjedske odnose dvje države čujemo od naših zapadnih susjeda

čija je kontinentalna morska obala duga 1777 km, a otočna preko 6000 km. Izgleda da im je i to malo pa traže da im poklonimo i našu o čemu najbolje svjedoči karta parafirane morske granice Predsjednika R. Hrvatske Franje Tuđmana i Bosne i Hercegovina Alije Izbegovića iz 1999. god. (vidi sl. 3), na kojoj su školjevi i rep poluotoka Kleka strelicama pripojeni R. Hrvatskoj. Dobrosusjedski odnosi se moraju graditi na istini, koja je u ovom slučaju oslonjena na Međunarodne konvencije, zakone i zakonitosti, a nikako na opstrukcije, ucjene i prevare jednih na račun drugih.

Autoru ovoga teksta nisu poznati autori iscrtane granične morske linije niti oznake koje pokazuju, navodnu, teritorijalnu pripadnost R. Hrvatskoj. Pored toga, što je svakako nedopustivo, na karti se avnojevske granice Bosne i Hercegovine prozivaju takozvanim (tzv).

Nedopustivo je da Predsjedništvo, Parlament i Vijeće ministara Bosne i Hercegovine još uvijek ne znaju granice Bosne i Hercegovine niti površinu države s kojom upravljaju. Otuda ne čude izjave članova predsjedništva da će se oni o pitanju morskih granica izjasniti u Predsjedništvu, ako to dođe na dnevni red, kao da ih na te odgovorne funkcije nije birao narod već pojedinci.

Nije jasno koji su to predstavnici vlasti Bosne i Hercegovine zahtijevali od R. Hrvatske izmjenu dimenzija predviđenog Pelješkog mosta za nesmetanu plovidbu, kada nisu riješena sporna pitanja pomorskog razgraničenja i izlaska Bosne i Hercegovine na otvoreno more.

Predlažemo da Predsjedništvo, Parlament i Vijeće ministara Bosne i Hercegovine ozbiljno razmotri pitanje planirane izgradnje Pelješkog mosta, koji bi ozbiljno ugrozio suverenitet Bosne i Hercegovine na moru. Ako nije moguće dogovorno sa R. Hrvatskom riješiti pitanje izlazak Bosne i Hercegovine na otvoreno more, a prema Konvenciji Ujedinjenih nacija o pravu korištenja mora, predlažemo međunarodnu arbitražu, a ako to R. Hrvatska ne prihvati potrebno je to pitanje riješavati tužbom pred međunarodnim sudovima.

Problem mirne uzurpacije i agresije na teritorij Bosne i Hercegovine potaknut je, pored ostalog i udžbeničkom literaturom. Tako u udžbeniku geografije za IX razred (autorice Greta Župančić), koji uglavnom tretira geografiju Bosne i Hercegovine u Meiteranskoj regiji, sad se pokazuje tačnim tendencioznog zaboravljanja Neuma – središte morskog i primorskog turizma. Udžbenik je već 5 godina u upotrebi i pored brojnih pismenih dokumentovanih upozorenja da se zabrani jer posjeduje nedopustive materijalne i druge didaktičko-metodičke greške koje su identifikovane i dostavljene Federalnoj Ministrici obrazovanja i nauke od autora ovoga teksta, na koje se ista oglušila. Tendenciozno zaboravljanje naših teritorija nas je koštala uzurpacije Sutorine.

Sarajevo, 21.09.2017.